

Мирослав Ивановић

*Институт за криминологику и социолошка истраживања,
Београд*

ГЛАВНИ ГЕОПОЛИТИЧКИ ВЕКТОР У ПОСТСОВЈЕТСКОМ ВРЕМЕНУ И КАКО ОДГОВОРТИ НА ЊЕГА

Сажетак

Као главни геополитички вектор у савременом свету одредили смо наступање Запада према Русији. Тај вектор има два правца запад-исток и југ-север. НАТО пакт се шири према границама Русије а војна инфраструктура се све више оснажује. У исто време води се економски и пропагандни рат против Русије, што се може окарактерисати као нови хладни рат. Оваква ситуација је веома опасна и представља претњу светском миру и доводи до могућности трећег светског рата и употребе нуклеарног оружја. Наводимо могуће одговоре Русије на овакве изазове.

Кључне речи: геополитички вектор, Запад, Русија, НАТО пакт.

1. УВОД

После више од четврт века од распада СССР-а, на геополитичкој карти света видимо да један те исти вектор остаје глани вектор светске геополитике. Он је представљен правцима наступања колективног Запада према Русији, то јест, средишту некада највеће државе света, СССР-а. Главни правци наступања су са европског запада према истоку и са југа у области кавкаског региона и Средње Азије према северу. Историја и последице разарања Совјетског Савеза до-

бро су познате а о узроцима се још увек расправља. Међутим, независно од узрока који су довели до распуштања СССР-а у Беловешкој пушчи, сама чињеница да више није постојао довела је до активног геополитичког наступа колективног Запада, предвођеног САД.

Иако су прве године постојања нове Русије означавале тобожњи мир и престанак како хладног рата, тако и војних активности усмерених на контролу потенцијалног противника, што је била константа неколико последњих деценија постојања Совјетског Савеза, то је био само привид. Заправо САД и Запад у целини наставили су програм хладног рата и, штавише, дестабилизацију целог постсовјетског простора. Ово је имало последице по целокупну светску политичку и геополитичку ситуацију, а бивша Југославија је била једна од првих жртава, мада су ратови и војни сукоби вођени широм постсовјетског простора. Зато разбијање бивше Југославије треба посматрати у контексту ове геополитичке игре. У позадини наступања Запада с европског запада ка истоку, то јест, ка Русији, није се могла оставити довољно снажна држава са преко 20 милиона становника као независна творевина.

САД као преостала суперсила доминирају светом војно, политички, економски и информационо. Ове четири главне сфере омогућавају контролу светских токова у сваком погледу. Премда се данас много говори о сукобу САД и Кине, пре свега економски, а потом и геополитички, још увек се не може рећи да је ово сукобљавање главни геополитички вектор. Тако ће остати вероватно барем још пар деценија, без обзира на знатан напредак Кине не само у економском погледу, већ и војно. Међутим, пошто развој сложених система као што су војна индустрија и потребна инфраструктура захтевају деценије, не можемо очекивати смену владајуће геополитичке парадигме која је означена као наступање Запада ка Русији. У сложеним међудржавним односима моћ државе игра главну улогу. Она се мери пре свега војном моћи, а тек потом економском и културном моћи у најширем смислу речи. У том смислу Русија као друга светска војна сила остаје главни противник Запада.

Већ сам нестанак Совјетског Савеза значио је „највећу геополитичку катастрофу XX века“ (Путин), а нестанак Русије значио би још већу катастрофу у XXI веку. Читава геополити-

ка света била би у кратком року прекомпонована. Постојање Русије као државе независне од Запада с моћним природним ресурсима и великим људским потенцијалом, даје могућност различитих савеза с другим значајним земљама као што су Кина и Индија. Можемо слободно рећи да садашњи геополитички поредак с низом независних држава опстаје само захваљујући руској војној моћи. Када бисмо замислили свет без Русије, одмах би се чак и тако моћне државе, и војно и економски, као што су Кина и Индија, нашле у сасвим другом положају – не треба сумњати, неповољнијем. Управо то је разлог што је главни геополитички вектор усмерен ка Русији. Њен пораз би отворио врата неограниченој контроли Запада над остатком света и тога су свесни како у Кини, тако и у Индији.

Погледајмо зато како се одвија овај наступ на основним правцима запад-исток и југ-север, као и шта се догађа у позадини ових праваца.

2. ГЕОПОЛИТИЧКИ ВЕКТОР ЗАПАД-ИСТОК

Предисторија данашњег геополитичког стања на постсовјетском простору добро је позната. Ради успостављања контекста поновимо познате чињенице. Убрзо после распуштања СССР-а, земље Источне Европе, бивше чланице Варшавског пакта, нашле су се у чврстом загрљају Европске Уније и НАТО пакта. То је наводно било у супротности с усменим обећањем датим Горбачову од стране Американаца да се НАТО пакт неће ширити на земље Варшавског пакта, а тим пре на територију бившег Совјетског Савеза. Не само да су све земље од Пољске до Бугарске увучене у НАТО пакт, већ су у њега увучене и земље које су дуго припадале још царској Русији, такозване прибалтичке земље: Естонија, Литванија и Летонија. Тиме је Запад крочио на тло историјске Русије и присутан је већ више од две деценије што је ретка историјска епизода у вековној историји Русије. Док је у већини ових земаља постојао политички консензус око уласка у западне државне и војне структуре, то није био случај у почетку са новонасталом Словачком и Бугарском. Ипак, Запад је вештим политичким маневрима, притисцима, поткупљивањем политичке елите, економским диверзијама и на све друге начине

приморао у кратком року и ове две земље да се потпуно интегришу у прозападни колонијални простор.

Може се рећи да је то била прва велика геополитичка победа после нестак СССР-а. Запад је стотинама километара померио своје границе на исток. У исто време одвијала се делатност Запада на распарчавању Југославије. Циљ је и овде био пуна интеграција у нови колонијални простор целокупне Југославије. Како је било тешко обавити то са земљом у целини, због унутрашњих антагонизама и непостојања консенсуза политичких елита бивших југословенских република, приступило се распарчавању земље. Запад је фаворизовао католичко и муслиманско становништво насупротив православним Србима. То је с цивилизацијске тачке гледишта ефикасна стратегија Запада. Добар део југословенских католика субјективно (психолошки) доживљава себе као део западне цивилизације, што је објективно нетачно. Западну цивилизацију су формирали германски и романски народи, за Словене ту нема објективно места. Религиозна припадност је само један аспект, премда важан, народног живота. Пријем целокупног постјугословенског простора у НАТО још није довршен, примљене су само три новоформиране државе: Словенија (2004.г.), Хрватска (2009.г.) и Црна Гора (2017.г.). А то значи да ће се интензивно наставити довршавање задатих геополитичких циљева.

После почетних брзих и релативно лаких успеха приступило се следећој фази. Циљ је даље померање границе ка истоку, а то значи одвајање Украјине и Белорусије од исконске повезаности с Русијом. Овде је ситуација природно много тежа, пре свега због саме политичке подељености унутар ове две земље. У Белорусији је процес битно заустављен доласком на власт садашњег председника Лукашенка (већ 1994. г.). Опозиција Лукашенку није довољно јака, а екстремни белоруски националисти такође немају знатнију подршку међу становништвом. Ипак, Запад и на њих рачуна и константно добијају разне врсте подршке са Запада, од новчаних средстава до медијске подршке и чак организовања терористичких акција, какво је, на пример – подметање експлозива у метроу у Минску 2011. када је погинуло 15 људи а преко 200 рањено .

Зато је дестабилизација Украјине била далеко успешнија. У политичкој борби унутар земље Запад је узео активног учешћа од самог почетка независног постојања ове државе. У сложеној политичкој борби током последњих четврт века Запад је успео да фаворизује своје кандидате. Тако је доведен за председника државе Јушченко после такозване „наранцасте револуције”. Чак је његова друга жена рођена Американка! Међутим, његова владавина није била успешна на унутрашњем плану, што је довело до поновне победе Јануковича. Овога пута није било „наранцасте револуције” и Јанукович је започео свој мандат. Лавирајући између Запада и Русије, водећи непринципијелну политику, ускоро је у протестима на Мајдану смењен. Био је то државни удар који је Запад вешто водио, организовао и извео уз помоћ снага које су биле добро контролисане. Снаге на које се рачунало су регрутоване чак из екстремних националистичких кругова. Било би тачније рећи „псеудонационалистичких“, јер је постојање украјинске нације проблематично. То је исти случај као и код нас, када се од једног етноса прави неколико нација.

Дакле, 2014. година се може сматрати као нови велики продор Запада ка руским границама. План је био да се Украјина брзо интегрише у западне институције а да се на њеној територији позиционирају НАТО-снаге. Крим је био нарочито неуралгична тачка. Његовим запоседањем НАТО би добио огромну стратешку предност на југу европског дела Русије. То је било војно неприхватљиво за Русију, а с обзиром да је на Криму становништво већински руско, политичком акцијом Крим је на референдуму одлучио да се прикључи Русији. Тиме је барем привремено Запад заустављен у својим намерама. У Доњецкој и Луганској области водили су се жестоки сукоби, а сада се може сматрати да је ово привремено замрзнути конфликт након Минских договора. Треба имати у виду да су преговарачи у Минску такође и представници Запада – Немачка и Француска. То сведочи да је Запад већ продро у међуруске односе.

Да би учврстио своје геополитичке позиције, Запад, овај пут у виду Европске Уније, започиње читав низ иницијатива, између осталог и иницијативе за макрорегионализацију на тлу Европе. Тако се предлажу три макрорегионализације: Балтичка

макрорегија, Дунавска и Јадранско-јонска. „Приметно је да су све три донете стратегије ‘усмерене ка истоку’: Балтичка – североисточно, Дунавска – централноисточно и Јадранско-јонска – југоисточно. Заједно, ова три макрорегиона, уз фактор ‘територијалне кохезије’, представљају мост или брану ЕУ ка границама Русије и Турске. ... Четврта, Алпска стратегија, која се тренутно дефинише, обухватаће географски простор који са западне стране повезује ова три већ оивичена макрорегиона и пружити им стратешку дубину.“¹ Ако имамо у виду да су земље чланице Јадранско-јонске иницијативе Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Грчка, Италија, Црна Гора, Словенија и Србија, то јест, половина од њих (још увек!) нису чланице ЕУ, а ипак ЕУ предузима њихово организовање и структурирање. У Дунавској од 14 земаља 5 нису чланице ЕУ, при чему су у овој иницијативи и Украјина и Молдавија! Све ово указује на јасну геополитичку позадину која треба да подржи главни геополитички вектор како смо га одредили.

Поменуте иницијативе по свом карактеру не остављају сумње код оних који геополитички мисле. Тако цитирани геополитичар Пророковић вели: „Приметно је да се, у доброј мери, текући покушаји геополитичког заокруживања, исказани кроз макрорегионалне стратегије, тичу истих оних територија које су биле у фокусу стратегија „Продор на исток“ (*Drang nach Osten*) и „Велики источни план“ (*General Ostplan*). Иако аутор не жели да директно повеже ове иницијативе с немачким плановима из ближе и даље прошлости, оне су израз телурократске геополитичке концепције чији је носилац Немачка. У том смислу од је уздржан око питања да ли ове иницијативе иду наруку атлантистичким структурама. Сматрам да Немачка данас није самостална геополитичка сила, а ове иницијативе спадају у генерални геополитички план Запада који је чврсто структурисан још од времена Другог светског рата. Не треба имати сумње да су на врху западне пирамиде САД, потом Велика Британија, делимично Француска, док Немачка није слободна и самостална земља, као ни Јапан, на пример, на другом крају света.

1) Душан Пророковић, „Геополитичка димензија макрорегионалних стратегија ЕУ“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2014, год. X vol. 19, стр. 19.

Ако се обратимо класицима геополитике, видимо да су основни појмови којима се дефинишу геополитички односи, између осталих, и појмови копна и мора. Зато се велике силе, па и све државе, могу поделити на таласократске и телуро-кратске у зависности од свог географског положаја и оријентације на Море или Земљу. Како је то Карл Шмит формулисао: „Светска историја је историја борбе континенталних држава против поморских држава, и поморских држава против континенталних држава.“² У том смислу Западна Европа се може поделити на „западноевропски“ и „средњоевропски“ део, где би у први део спадале таласократске земље, такозвани европски „Rimland“, а у други телурократска Средња Европа на челу с Немачком. Иако ови класични геополитички појмови задржавају своју експланаторну снагу, сматрам да су у савременом свету релативизовани. Узрок томе је енорман напредак технике и технологије што омогућава да се надокнади географски „дефицит“ појединачне земље. Русија је данас и поморска сила, мада је по свом географском положају копнена држава. Тако, тврдња да Немачка може извући неке користи и предности из ове регионализације, чини се спорном. „Јачање европске геополитичке хоризонтале гарантује континенталном делу ЕУ, а пре свега Немачкој, самосталнији геополитички наступ у будућности.“³ Није за очекивати да ће Немачка у ближој будућности постати самосталнија. Данас је она потпуно укључена у западни геополитички вектор наступања на Русију иако јој то не иде у прилог. С тешком муком покушава колико-толико да сачува макар своје економске интересе. САД, наиме, отворено траже од Немачке да жртвује своје економске интересе везане за сарадњу с Русијом ради општих геополитичких интереса Запада.

Међу геополитичким пројектима који се помињу данас, издваја се такозвани Балтичко-Црноморски савез који има релативно дугу историју и настао је прво међу Украјинцима и Пољацима. Та идеја се спомиње први пут крајем деветнаестог и почетком двадесетог века код такозваних Украјинаца: Јулијана Бачинског, Николаја Минховског и Степана Рудниц-

2) Карл Шмит, „Земља и Море“, у Александар Дугин, *Основи геополитике, књига 2*, Екопрес, Зрењанин, 2004, стр. 302.

3) Душан Пророковић, *Исто*, стр. 23.

ког. Њу су после разрађивали с времена на време и у смутним временима и други теоретичари, а нарочито је задобила своју познатост пошто ју је заступао познати русофоб, пољски маршал Пилсудски, двадесетих година прошлог века. У суштини, то је обнављање сећања на пољску државу на врхунцу њене моћи из времена њене уније с Великом Литванском кнежевином (основана 1569. године). Та држава – Речпосполита – простирала се на територијама данашње Пољске, Украјине, Литваније, Белорусије и неких делова Русије. Трајала је до 1795. када је раздељена између Русије, Пруске и Аустрије.

Данашњи пројекти су много амбициознији и помиње се унија која би обухватала балтичке државе Етонију, Летонију и Литванију, затим Пољску, Белорусију, Украјину, Чешку, Словачку, Мађарску и на југу Хрватску и Словенију. Има још амбициознијих пројеката који би укључили и Румунију и Бугарску, те остале републике бивше Југославије. Језгро једног тако амбициозног пројекта у почетку би требало да формирају Литванија, Пољска и Украјина – такозвано Међуморије (Intermarium). Ову идеју су спомињали ту и тамо председници Украјине и Пољске: Кравчук, Кучма, Качињски и Дуда. Аргументи су се кретали од економске корисности, преко сродности ових народа, припадности истом културном кругу, па до безбедносних и геополитичких разлога. У оптицају је наравно била антируска реторика са сталним понављањем тезе о руској претњи безбедности и независности ових народа. У аналитичком тексту посвећеном овој проблематици на украјинском сајту за геополитичка истраживања читамо: „Позитиван економски развој Балтичко-Црноморског региона може бити пример за оне земље које су још увек под утицајем Москве (Белорусија и земље Централне Азије). Пожељно је да економска сарадња буде подржана сврсисходном делатношћу земаља чланица хипотетичког БЦС у информационој сфери, дипломатији и безбедности. Наравно, по економским параметрима пројекат Балтичко-Црноморског савеза може бити животворан само под условом да буде интегрисан као део или субрегион Велике Европе и подржан од стране САД.“⁴

Могуће је конструисати све могуће геополитичке мо-

4) Волович, Олексій, „Балто-Черноморскй Союз: перспективи реализації,“

деле и понудити их за реализацију. Питање је колико су животворни и с којом сврхом се нуде. Пројекат Балтијско-Црноморског савеза по мом мишљењу није реалан. Главна земља носилац пројекта требало би да буде Пољска која је већ у ЕУ и као таква не може стварати још један надржавни савез. Европска Унија то не би дозволила, то би значило створити малте не једнако велику територију као и преостали део Европе, а која би имала неку своју независну политику. И сам аутор се на крају цитата позива на одобрење ЕУ и САД. Који је онда циљ оваквих предлога, а поготово кад долазе из уста значајних политичара? Очигледно такве поруке се могу схватити у контексту хладног рата и пропаганде усмерене с једне стране против Русије, а са друге стране као позив Белорусима, Украјинцима и грађанима кавкаских и средњеазијских република да се одвоје од Русије и уђу у отворени сукоб с њом. Без сумње, све ово је координисано, подржавано и финансијски потпомагано од стране Запада.

Пошто се оваквом пројекту не може реално прићи на државном нивоу, могуће га је започети на политичко-пропагандном у сфери јавне делатности и активности невладиних организадија и партија, поготово ванпарламентарних. Тако је дошло 2014. године до оснивања пандана овом пројекту у сфери слободног организовања грађана – организована је Алијанса Балтијско-Црноморских Нација (АБЦН). Састали су се представници шест држава „географског центра Европе“, како себе тријумфално одређују, и обзнанили оснивање ове алијансе – то су представници Украјине, Белорусије, Литваније, Летоније, Естоније и Грузије. На свом оснивачком конгресу 21. 11. 2014. године усвојили су Меморандум у ком су изнели циљеве свог организовања. Они прво констатују да тадашњи драматични догађаји у Украјини говоре о реваншистичкој настројености руководства Русије и попустљивој политици Запада према Русији кад је реч о земљама које су се „ослободиле из тамнице народа – СССР-а“. Стога им остаје да се сами организују, те говоре о „нежности динамичке сарадње у међународној политици, геополитичким стратегија-

Борисфен Интел, <http://bintel.com.ua/uk/article/volodich-balto/> (превод с украјинског мој).

ма, формирању заједничких оружаних формација, ... идт.“⁵ Надаље, обзнајују да ће обављати регуларне међупартијске консултације и остављају „отворена врата Алијансе за политичке и друштвене организације скандинавских, балканских, кавкаских и других народа кад је реч о присаједињењу и укључењу у њу.“⁶ Захтевају ослобађање Абхазије, Цхинвалског региона, Придњестровја, Крима и делова Доњецке и Луганске области Украјине. Изјављују да се држе међународног права а да се њихова „сарадња заснива на принципима Европске Уније и НАТО-а.“⁷ На крају овог Меморандума наводе се организације и партије које су га потписале, то јест, њихови представници. Вреди поменути неке: Конгрес украјинских националиста, Белоруска партија слободе, Европске демократе Грузије, Литвански национални савез, Национална конзервативна партија (Естонија), Грузијска дијаспора Украјине, те Центар пољско-украјинске сарадње. Из ових навода јасно је да ова организација, која јавно прокламује војну делатност мимо држава, морала би бити стављена ван закона. Међутим, они се директно позивају на ЕУ и НАТО, имају доступ медијима (осим делимично у Белорусији) и могу своје антируске и милитаристичке идеје јавно пропагирати под видом одбране од „руске опасности.“ Све указује да је оваква Алијанса потпомагана од држава, пре свега Украјине и Грузије, те западноевропских држава и САД. Циљ је хладноратовски, подривање статуса Русије и придобијање становништва за делатности против Русије, а у случају Белорусије и обарање званичне владе и политике која је верификована више пута на општенародним изборима.

Очигледно да су на делу технологије специјалног рата које претходе правом рату уколико је потребан. Видели смо да су многе земље биле освојене без ратова, обарањем непожељних влада и политичара путем обојених револуција, медијском кампањом и слично. На делу је нови хладни рат који је само продужетак старог, али са новим арсеналом и

5) МЕМОРАНДУМ политичних та громадських організацій Альянсу Балто-Чорноморських Націй (АБЧН), <http://ukrpohliad.org/komentari/memorandum-polity-chny-h-ta-gromads-ky-h-organizatsij-al-yansu-balto-chornomors-ky-h-natsij-abchn.html> 05/10/2018

6) Исто.

7) Исто.

новим могућностима захваљујући новим технологијама. Овај правац, запад-исток, главног вектора савремене геополитике је најважнији и најопаснији. На простору Европе и европског дела Русије сконцентрисане су највеће количине оружја и главнина светских војних сила. Уколико дође до сукоба већих размера, то ће практично значити Трећи светски рат са, нажалост, сагледивим последицама. Видимо да је Запад туђим рукама већ отворио фронт у Украјини, а пре тога је предигра била у Придњестровју. Молдавија је и даље веома осетљива тачка, друштво молдавско је подељено и премда је умерени председник Додон који није антируски настројен добио изборе и поверење грађана, на све начине га ометају у провођењу молдавске политике која би била независна и избегла замку увлачења у НАТО пакт. Сведоци смо и гомилања оружаних снага и тешког наоружања у прибалтичким земљама и Пољској. Обављају се војни маневри на руским границама и врше провокације на руско-норвешкој граници и у Балтичком мору од стране натоваца. Такође на делу је нови хладни рат и економске санкције које нису провођене ни за време старог хладног рата. На делу је постојан геополитички продор ка руској дубини. Истовремено, нема спокоја ни на правцу југ-север.

3. ГЕОПОЛИТИЧКИИ ВЕКТОР ЈУГ-СЕВЕР

Убрзо после распуштања СССР-а САД су започеле своју подривачку делатност са југа према границама Русије. На југу, у руској републици Чеченији вођен је прави рат, дакле, рат на териториј саме Русије. Било је потребно много снаге, храбрости и жртава, а нарочито промишљене и мудре политике да се тај рат заустави а становништво пацификује. Није никаква тајна да је Запад помагао побуњенике и терористе а многи њихови истакнути прваци су налазили уточиште у Енглеској и другим земљама Запада.

Грузија је исто тако заузела антируски став и провела отворену антируску политику. Сакашвили је дошао из САД на место председника Грузије а провео је више година по Европи и Америци пролазећи разне обуке. Премда је стекао звање магистра права на Колумбијском универзитету у

Њујорку, по свој прилици била је важнија обука коју је пролазио при ЦИА. Премда је касније протеран из Грузије, то није зауставило антируску спољну политику Грузије која се остварује директном подршком са Запада.

Друга бивша кавкаска република СССР-а, Јерменија, пролазила је такође кроз сложено раздобље и још увек нема задовољавајући развој и стабилну ситуацију. Рат између Јерменије и Азербејџна око Нагорно Карабаха ставио ју је у тежак геополитички положај. Стешњена између Турске и Азербејџана има излаз ка Ирану на југу и Грузији на северу. То јој отежава економске односе са светом, а нарочито са Русијом која јој је главни економски партнер. Русија је тешком муком и посредовањем успела да доведе до мира своје две бивше републике и сада је тај конфликт замрзнут. Без заштите Русије, Јерменија би се могла наћи у тешком положају и војно и економски. Зато је она била поуздан савезник Русије и члан Евроазијског економског савеза уз Белорусију, Казахстан, Киргизију и Молдавију. Недавно је, међутим, дошло до „наранцасте“ револуције по већ виђеним узорима а постављени председник Пашињан је прозападно оријентисан и већ се најављује могући излазак Јерменије из ЕАЕС. Очигледно да делатност САД и овде даје своје горке плодове. То је њихова дугорочна стратегија. Амбасада САД у Јеревану има површину од 90 000 км, објекте од 14 000 км, 400 маринаца, сопствено снабдевање водом, бедем од бетона који километрима окружује земљиште амбасаде, пола метра дебео. Дакле, права неосвојива тврђава. То је друга по површини америчка амбасада у свету, одмах после оне у Немачкој. Да ли би била изграђена толика инфраструктура да Јерменија није близу Русије? И с којом сврхом је то урађено? Мислим да је сваки одговор излишан. Видимо дакле константну геополитичку активност САД у области Кавказа.

А како стоји ствар у Каспијском региону? Будући да је Каспијско језеро заправо затворено море окружено са пет држава после нестанка Совјетског Савеза, било је прећутно сматрано ексклузивним правом само тих држава да га користе и да не пуштају друге земље да у њега уђу. Међутим, Казахстан је недавно склопио са САД договор да се гради лука која би примала бродове из Азербејџана и тако би се оства-

ривао транзит чак до Авганистана. Дакле, Американци тиме улазе и у Каспијско море, директно на обале Русије и Ирана с којим такође имају сложене односе. Видимо и овде продор западног геополитичког вектора ка Русији.

Овде ћемо рећи нешто о предисторији данашњег стања. Наиме, у позадини бивших република Совјетског Савеза, сада средњоазијских држава лежи Авганистан. Он заузима централно место и размеђе свих праваца који воде од блиског Истока ка Кини и од средњоазијских држава ка Индији. Ко контролише Авганистан, тај контролише велико азијско копно! У време рата у Авганистану који је водио СССР, многи су га критиковали, а и данас углавном чујемо таква мишљења, па и код нас, чак и од експерата наклоњених Русији. То је апсолутно погрешно, при таквим осудама Авганистанског рата, уопште се не води рачуна о геополитици. Да Совјетски Савез тада није ушао у Авганистан, то би урадиле САД. То се сада јасно види, јер су САД у одсутности СССР-а искористиле изговор „борбе против тероризма“ да уђу и окупирају Авганистан. И ко зна докле ће ту остати. А док не буду удаљене одатле, оне ће остваривати геостратешку предност над Русијом, Кином и Индијом на овом простору.

4. ПОЗАДИНА: СРЕДЊА АЗИЈА, БЛИСКИ ИСТОК, БАЛКАН

Већ смо рекли о улози Авганистана који омогућава својим географским положајем да се користи као полазиште и отступница у наступању са југа ка северу. Као што је у ратним операцијама потребно обезбедити плацдарм ради наступа, тако је и у геополитичким наступањима потребно имати отступницу, поздину са које се креће.

Бивше совјетске републике Киргистан, Таџикистан, Узбекистан па и Туркменистан прелазе у позадину с гледишта Русије, јер немају више директне границе с Русијом а и просторно су удаљене. Међутим, није све у географији, Русија је и даље заинтересована за овај регион.

Блиски исток је географски близу јужних граница Русије, а губитак позиција у Средоземљу коштао би Русију могућности да држи равнотежу у случају сукоба са Западом.

Зато је руски ангажман у Сирији био од прворазредног значаја за Русију. Губитком база у Сирији, Русија губи контролу у Средоземном мору што би значило потенцијално затварање Русије у Црно море без могућности изласка ка Европи и даље морским путем. Остала би наравно Северна флота, али она има већ своју област деловања.

Коначно Балкан. За нас је то најзначајнија тачка, јер се тиче директно нас. То је југ Европе који свако жели да стави под своју контролу. Етнички, културно и религиозно, овај регион припада интересно Русији као наследници Византије. Међутим, ту се сударају још два интереса – интерес Запада и интерес Турске. За Запад, то је пут ка Блиском Истоку. Западни ангажман никада није престајао, а Турска је била за једно време удаљена, од Балканских ратова па до најновијег доба. Сад, после једног века, она поново има амбиције да се врати геополитички на Балкан. Неколико милиона муслимана на Балкану гаји носталгију за пантурцизмом идентификујући се више на религиозној основи, него на етничкој. Тај елеменат и историјско памћење наводе је да се поново ангажује: културно, политички, економски. Ипак, она је тренутно слабија страна у поређењу са Западом, па и Русијом.

Како да се ми поставимо геополитички мислећи у датим околностима? На ово питање одговор је покушао да пружи Миломир Степић у свом чланку „Деатлатизацијом до стабилизације Балкана: српски национални интерес“. Већ из наслова је јасно шта је његов одговор. Он исправно указује на чињеницу да је „Готово читаво столеће доминација Балканом у поседу поморских, приатлантских сила. Таласократски Запад није препуштао Балкан телуократским „диновима“ – једном из средишта Европе, а другом из средишта Евроазије ...“⁸ Исто тако, он указује да нестабилност Балкана није органски настала, већ је често индукована споља. Таласократске земље су виделе Балкан као природан наставак „Rimlanda“ и простор који им обезбеђује копнену и делом поморску везу с Блиским Истоком и даље.

8) Миломир Степић, „Деатлатизацијом до стабилизације Балкана: српски национални интерес“, година XIII, vol. 28, број 1/2017, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, стр. 10.

Исто тако, увиђа се да на дестабилизованом Балкану по атлантистичком сценарију не може бити трајног мира уколико најбројнија нација буде у подређеном положају. Стање поделености српског народа, његово дефаворизовање, гушење његових потенцијала и свака друга опресија не могу довести до иоле стабилније ситуације и дуготрајнијег мира.

С обзиром на јачање мултиполарне концепције света, чији су заступници Русија, Кина и Индија од великих сила, потребно је да очекујемо поновну поделу геополитичке моћи и да тражимо своје место. Овде су могуће многе варијанте, неке од њих наводи и цитирани аутор Степић. Суштина је да се задовоље неки минимални српски интереси који су сада веома нарушени у корист других народа, пре свега Албанаца и Хрвата. У том смислу, било би идеално за нас да се нађемо у телурукратном ареалу Русије с којом делимо и друге заједничке вредности, културне, цивилизацијске, религијске, као и заједничко порекло и судбину.

По мом мишљењу све зависи од тога како ће бити решен велики геополитички вектор. При његовом повољном разрешењу, предлози, као што је и Степићев, могу се сматрати парцијалним решењем које се тиче балканског простора. Будући да таласократске земље нису имале априори поверења у српски елеменат на Балкану, оне су фаворизовале друге народе на рачун Срба. Дајући им уступке оне су их на неки начин поткупиле и имају их на својој страни за извесно време. Мислим пре свега на територијалне и државне уступке Хрватима и Шиптарима, као и босанским муслиманима. Даље цепање српског националног корпуса, као што је доцније одвајање српске Црне Горе, показује да је то била свесна геополитичка операција Запада. Њу је већ водио бивши генерални секретар НАТО пакта, Хавијер Солана, као експонент, овај пут, Европске Уније. Све раније интервенције западњаци су престављали као миротворачке операције тобоже неутралних и објективних посматрача.

У том смислу, читава балканска пометња из деведесетих година јесте вешта геополитичка игра где се главни догађаји одвијају на главном вектору, а Балкан је само позадина која обезбеђује даље напредовање.

5. КАКО ОДГОВОРИТИ ЗАПАДУ?

Чињеница је да је Русија у последњој деценији, када је активност Запада на ширењу свог геополитичког утицаја достигла невиђене размере, стално у дефанзивној позицији. Као одговор на ширење НАТО пакта Русија је тек млако покушала да окупи око себе неке бивше републике СССР-а. Тако је формирана Организација договора о колективној безбедности (ОДКБ) основан 1992. у коју су ушле Русија, Белорусија, Казахстан, Киргизија, Таџикистан и Јерменија.

Као одговор на снажан економски савез (и чак наддржавну организацију) као што је ЕУ, и водећу економију света у том моменту САД, формиран је БРИКС, скраћеница од Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужна Африка, као лабав савез који координише неке активности на економском, културном, научном и политичком плану. Он нема инструменте за ефикасно деловање и не очекује се да их формира у ближој будућности. Видећемо како ће се, на пример, понети Бразил у светлости избора проамеричког председника на последњим недавним изборима.

Још један савез је формиран под називом Шангајска организација за сарадњу (ШОС), чији су чланови Индија, Казахстан, Киргизија, Кина, Пакистан, Русија, Таџикистан, Узбекистан. Формално, овај савез се бави безбедносним питањима, али није класичан војни савез. Дакле, ни на војном, ни на економском плану Русија нема оно што је имао СССР – Варшавски уговор, као моћан војни савез, и Савет за узајамну економску помоћ (СЕВ), као ефикасан економски савез.

Како одговорити на снажан геополитички вектор који је Запад усмерио ка Русији? Ја нећу покушати да дам смернице или савете за деловање, они свакако не би дошли до релевантних људи и организација које о томе одлучују. Уместо тога покушаћу да понудим могуће одговоре Русије у ближој будућности од десетак година. Будући да је скоро евидентно да ће на војном плану САД изаћи из договора о ограничавању ракета средњег и кратког домета, Русија ће се наћи у ситуацији да њена територија из Европе буде угрожена, а САД у том случају остају безбедне од тог типа ракета. То је огромна предност.

Русија је већ угрожена окруживањем и приближавањем њеним ганицама. НАТО трупе су већ на 200 километара од Санкт Петербурга у Балтичким републикама. У Пољској и Румунији су постављене рампе за ракете пресретаче, али могу бити употребљене и за нападачке ракете.

Ево могућих оговора Русије:

- Русија ће морати да почне да поставља питање о распуштању НАТО пакта као савеза који је претња светском миру.
- Мораће да постави захтев о демилитаризацији земаља бивших чланица Варшавског уговора или оних које су биле у саставу СССР-а а сада су у НАТО пакту.
- Мораће да тражи забрану стационирања нуклеарног оружја у трећим земљама. (САД сада имају размештено нуклеарно оружје барем у неколико европских земаља, вероватно у Јапану и Јужној Кореји.)
- Мораће да тражи уклањање ракетног штита из Пољске и Румуније.
- Мораће да тражи забрану склапања војних пактова Запада са земљама бившим републикама СССР-а и чланицама Варшавског уговора, и поништавање постојећих, пре свега с НАТО пактом.
- Такође читав низ других захтева који би јој осигурали безбедност.

Уколико Запад не прихвати ове захтеве, Русија ће бити у ситуацији да примени екстремне мере по цену ризика рата. То значи превентивне ударе у случају не испуњавања захтева који се тичу директне угрожености. Размештање свог нуклеарног арсенала близу границама Запада, нарочито САД, као што је био случај у Кубанској кризи. (Говори се о Венецуели као могућем кандидату. Србија је такође добар кандидат за такво решење, а тиме и решење свог безбедносног проблема.)

Други корпус тиче се економског и пропагандног рата. Ту постоји читав низ мера којима се може и треба срушити западни економски модел доминације. Од бекства од долара, до трајне забране економске сарадње са државама које јој уводе санкције. На плану пропагандног рата то значи ограничење интернета, што Кина већ ради, забрану емитовања за територију Русије или адекватне контрамере, што се већ

делимично ради – информативне агенције као што су „Раша тудеј“ и „Спутњик“, итд.

Уколико Русија не почне активнију одбрану од агресивног геополитичког вектора Запада према њој, ризикује да буде још једном поражена, овај пут коначно и заувек. Свест о овоме већ је сазрела код руске интелектуалне елите и све чешће се постављају радикални захтеви пред владу и председника Путина.

Литература

Волович Олексій, „Балто-Черноморскій Союз: перспективи реализації“, Борисфен Интел, <http://bintel.com.ua/uk/article/volodich-balto/>

Дугин Александар, *Основи геополитике, књига 2*, Екопрес, Зрењанин, 2004.

Пророковић Душан, „Геополитичка димензија макрорегионалних стратегија ЕУ“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, год. X vol. 19, бр. 1/2014 стр. 9-27.

Степић Миломир, „Деатлатизацијом до стабилизације Балкана: српски национални интерес“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, год. XIII, vol. 28, број 1/2017, стр. 9-37.

Шмит Карл, „Земља и Море“, у: Дугин Александар, *Основи геополитике, књига 2*, Екопрес, Зрењанин, 2004.

МЕМОРАНДУМ политичних та градских организација Аљянсу Балто-Чорноморских Нација (АБЧН), <http://ukrpohliad.org/komentari/memorandum-polity-chny-h-ta-gromads-ky-h-organizatsij-al-yansu-balto-chornomors-ky-h-natsij-abchn.html> 05/10/2018

Miroslav Ivanovic

**THE MAIN GEOPOLITICAL VECTOR
IN POST-SOVIET TIMES
AND HOW TO RESPOND TO IT**

Resume

As the main geopolitical vector in the modern world, we have determined the promotion of the West towards Russia. This vector has two directions west-east and south-north. The NATO pact is expanding to the borders of Russia, and military infrastructure is becoming more and more powerful. At the same time there is an economic and propaganda war against Russia, which can be characterized as a new cold war. This situation is very dangerous and poses a threat to world peace and leads to the possibility of a third world war and the use of nuclear weapons. We cite possible responses from Russia to such challenges.

Keywords: geopolitical vector, West, Russia, NATO pact.

* Овај рад је примљен 12. октобра 2018. године, а прихваћен за штампу на сас-танку Редакције 23. новембра 2018. године.